

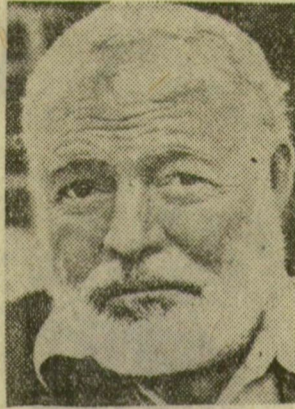
PORTRÉNK ÍGY ÉPÜL

Portrém: nyers kő, még formálgatják az évek, győzelmes rohamok közt, fájdalmas nagy verések. Sebek s mosolyok fölött e lassan s némán mélyülő ránc nem méla dallam: egyre forróbban gyorsuló tánc, s örvénylő, habzó orkán vijjogó hangjegye! — Mint világló bolygók lelke a messzi nyílt vizen kint, sokszor egyetlen jelként: — Im út a biztos révbe! vagy: — Elkerülni-út! — Hát, e jelt is így tekintsd te utódom, kiben mindent magamból újraszültem, mi bennem jó vagy rossz volt, vagy amit annak hittem, s becsültem magadban, mint én dacosan megbecsültem!

Formálgatják a portrém: tölem-emberek, — ámbár néha szeplőket fújnak dühösen vissza rá már, — s egy folyóirat, itt e napfényes Tisza-tájon... Márt azt szeretném néha: jobban ez sose fájjon, ez a plasztikus műtét! — Azért még dalaimban mint vízholdó leányok ajkán volt, ma is úgy van jelen a munka, álom, szerelem s úgy a búság, örökös bú, nem sírás, s nem mint a szomorúság, csak mint a kávé-mákonny, bagófüst, dac: kesernyés, vagy mint a gyógyszer-émely. Furfangos egy teremtetés az ember! Hátha költő, még kétszer-úgy talányos: mindenki érti, véli, — s mindenki önmagához máricskéli, mint rófsz üzeletében a vásznat, a költő izzik, éget, s fájdalmaitól jázhat, szüzen-pörére tépik, bőréből csontra fosztják, s: — Csak ennyi volna mégis...? — kútjait felkotorják görcsös botokkal, s zúgják: — Ez hát a tiszta forrás!?! Vesédig váj a körmük, s foltod az újraoltás! Köpnek. — S amikor csendben éjjelre visszabújnak párnák közébe: csókot csikarva el-elbúgnak két sort a versből, — ékezezhánnal... S a költő? Marad költő: négy szemközt önmagával.

Formálgják portrém lassacskán az évek, nem is csak évek, évezredek élnek arcom mögött a csontban, bőrom alatt, a szívben s nem csak fehéren izzó, s nem is fekete minden amint a festő foltoz palettájáról érnek színekből újabb színek, úgy festi át az élet újra a múltam. — S immár látjátok-e: jövőm is: mindenkié, ki érti, vagy értem szinte úgy hisz jövőnkben, bárha rejtve, titoknyi száz alakban: aranyban, vasban, kőben, vérben és szórt salakban volnánk jelen ma még, — és őshumusz-kötöten! Portrénk így épül, együtt. — S csak zúgjanak köröttem.

Tűztáncokból, mint költő, talán, ha kimaradtam: kamasz-lárvából mára — látjátok — kiszakadtam.

Hetven éves lenne, ha súlyos betegsége elől nem menekül öngyilkosságba Ernest Hemingway. Egyéniségére és életművére emlékezve mondhatjuk: neve és néhány legjobb regénye, talán mint egy történelmi korszak jelképe is, fennmarad az időben. Egy vagy talán két nemzedék olvasóinak emlékeztében Magyarországon is a világirodalom legnagyobbjai között áll.

Hemingway az első világháború utáni években, az úgynevezett „elveszett nemzedék” szószólójaként tűnt fel. 1929-ben jelent meg első nagyszerű regénye, a Búcsú a fegyverektől. Tárnya az első világháború, célja a háború gonoszságának hű bemutatása.

A harmincas években afrikai vadászélményei és spanyol bikaviadatok ihletik a novelláiról. Az évtized vége felé azonban Hemingway figyelme ismét a társadalmi kérdések felé fordul. Ez időben rokonszenvezett leginkább a szocialista eszmékkel. Öntudatos antifasiszta. A spanyol polgárháborúban önkéntesként harcol a köztársaságiak oldalán. Élményeinek foglalata az 1940-ben megjelent Akiért a harang című regénye, a nemzetközi antifasiszta irodalom egyik legszebb alkotása.

A második világháborúban haditudósítói tevékenységét veszi részt a fasiszta koalíció elleni harcban. Párizs felszabadulása után az első között vonul kedves városába. A háború utáni regénye, A folyón át a fák közé, talán a legkevesbé sikerült Hemingway-mű. Annál nagyobb élményt szerzett híveinek Az öreg halász és a tenger című 1953-ban megjelent kisregény, amelyért 1954-ben Hemingway Nobel-díjat is kapott. Hemingway, akit méltán sorolnak korunk legjelentősebb írói közé, az öreg halász történetében szembefordul a modern irodalom egy részét jellemző kiábrándult pesszimizmussal.

Nikolényi István

CSALÁDI ÜGY

Egy napon Suháng Jenő bekopogott az üzemvezetőjéhez.

— Családi ügy — mondta. — A feleségem gyengédek, fájlalja a hátát, úgy áll a dolog, hogy talán hosszabb ideig nem is mehet munkába. Két kiskorú gyerekünk is van. Kérem, hogy súlyos családi körülményeimre való tekintettel emeljék fel a fizetésemet. Az üzemvezető együttérzőn bólintott, intézkedett, Suháng fizetését felemelték. Aztán eltelt egy kis idő.

Egy napon Suháng Jenő félre hívta a szakszervezeti bizalmi.

— Családi ügy — mondta. — Tudod, hogy az asszony beteg, Peti meg Jolánka most vannak növényben, szakad le róluk a ruha, a cipő és olyan étvágyuk van, hogy felfalnák a világot. Kérlek, hogy nehéz családi helyzetem miatt utaltass ki valami segítyt. A szakszervezeti bizalmi megértően hallgatta végig Suháng panaszát és elintézte, hogy gyorssegélyt utaljanak ki neki. Aztán eltelt egy kis idő.

Egy napon Suháng Jenő felkereste az üzemi nőbizottság vezetőjét.

— Családi ügy — mondta. — A feleségem beteg, csak lézeng szegényke a lakásban, két kis gyermekünket nem tudom egy fizetésből etetni, ruházni. Rádásul most kikapcsolták a gázt és a villanyt, ülünk a sötétben, egy kis meleg tehát sem főzhetünk magunknak. Ha nem kapunk valami segítséget, nem is tudom, mi lesz velünk.

A nőbizottság vezetőjének könny szökött a szemébe, elszaladt, összeszedett némi készpénzt, ruhát, élelmiszert és oda adta Suhángnak. Aztán eltelt egy kis idő.

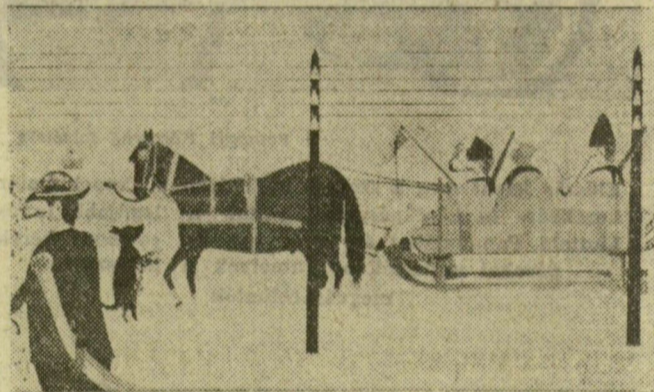
Egy napon Suháng Jenőt behívta irodájába az üzemvezető. Ott volt a szakszervezeti bizalmi és a nőbizottság vezetője is.

— Ma délelőtt — kezdte az üzemvezető — meglátogattuk a maga családját, beszélgettünk a szomszédokkal, a házfelügyelővel és a lakóbizottság elnökével is. Mindnyájan megerősítették, hogy amiket maga nekünk elmondott, az kivétel nélkül megfelel a valóságnak.

— A feleséged tényleg alig áll a lábán — vette át a szót a szakszervezeti bizalmi —, mert te naponta részegen jársz haza és mindig megered. A gyerekeid valóban rongyosan járnak. Eheznek is, a szomszédok kegyelemkenyerén tengődnek, mert te jóformán semmi pénzt nem adsz haza, nem gondoskods az ellátásukról.

— És az is igaz — fűzte hozzá a nőbizottság vezetője —, hogy a lakásban kikapcsolták a villanyt és a gázt. Maga ugyanis még azt a pénzt is elitta, amit tőlünk kapott, a ruhaneműt és az élelmiszert pedig a sarki kocsmában a szeretőjének ajándékozta, tanúk vannak rá. Mi a véleménye minderről?

— Családi ügy — mosolygott rájuk szeliden Suháng Jenő — ehhez magunknak semmi közünk. Én a gyárban elvégzem a munkámat, a privát életembe — amíg vér nem folyik — sem hivatalos szerveknek, sem társadalmi intézményeknek nincsen joguk beleszólni...

SÜLI ANDRÁS

TÉL

KÉT „SZEGEDI” KÖNYVRŐL

Két szerzőt tekintve szegedi vonatkozású könyv került napokban a könyvesboltok kirakataiba. Az egykori szegedi újságíró, Takács Tibor népszerű történelmi tárgyú regényeinek — közvetlenül a Thököly harcaiból merítő Kaftános fejedelemnek — folytatásaként a Rákóczi szabadságharc historikus anyagát dolgozta fel Ezüstkard címen. A Gondolat Kiadó 14 ezer 400 példányban bocsátotta az érdeklődők rendelkezésére. A másik könyv — kicsit életmű. A József Attila Tudományegyetem magyar irodalomtörténeti intézetében készült, s az intézet fiatal tanársegédének, Kovács Sándor Ivánnak, a régi magyar prózai emlékek elhivatott kutatójának, gondosan részletező, bevezető monográfiával, bőséges jegyzetanyaggal ellátott kiadványa Szepsi Csombor Márton összes műveiről. Az Akadémiai Kiadó gondozásában, nomen est omen, 750 példányban került forgalomba. Szándékosan nem írtam olvasót, mivel az irodalomtörténettel hivatásosan vagy műkedveléssel foglalkozók szűk asztaltársaságának méreteire szabott, s jó, ha ezt kielégíti — az átlagolvasó kevesebbet kezd vele. Pedig a munka nagy, a vállalkozás módszere tiszteltet érdemlően analitikus: még mindig hajlamosan elfelejtett irodalmi hőskorunk egyik kiválóságának, jellegzetes literátorának felfedezése.

Takács Tibor ott kezdi könyvét, ahol a Kaftános fejedelemet abbahagyta: a nikomédiai török portán, Thököly Imre virágmezői házában. Az ex-fejedelemléte bocsátja az ezüstkardot, egykori sikereinek fegyverét. A továbbiakban ez a kard jelképpé válik — bár az események fűzében lépten nyomon a maga tárgyias valóságában is jelen van —, a hadisikertől, a szerencse forgandóságától minduntalan jelzéseket nyerve a hazaszeretet, a kurucság, a magyarhűség szimbóluma lesz. Fényret Rákóczi függetlenségi harcaitól, kuruc csatáitól, a megfutamatott labancokon

tört ülő szegénylegényektől kapja, s ahogyan leáldozik a magyar szabadság csillaga, úgy veszti el szerepét, küldetését; hogy mindig a legméltyóbb oldalára kerüljön. A historikus környezetből két türelmetlen vitéz párvadala vonul elő: a mámoros kurucságtól labancságra vete-medett Ocskay László, az árulás — és a szerényebb vitézi tetteivel végig a magyar szabadság oldalán harcoló Jávorka Ádám, a hűség katonájának párharca. S a hű-Jávorka éppen az áruló-Ocskay foglyul ejtésével válik bösz-türelmetlenné, kerekedik egykori vitézi példaképe, ám áruló voltában ellenlábasa fölé.

A történet kifejezetten az ifjúsági regény cselekményszerűség-igényével számol, s számítása nem téves: az Ezüstkard bizonyára bekerül az iskolai tananyag ajánlott olvasmányai közé. S bár gyakorlati íráskészséggel teremtett helyzeteinek, a drámai szituációknak belső, lélekfinom rajza az árnyalatok költői szépségével adós marad, az események leírásának zamatos nyelvezete, a kor levegőjének regény-hiteles megidézése biztos népszerűséget ígér fiatal olvasóitól.

A szakmabeliek szűk aszkéta-érdeklődését pályázza meg a teljesség igényével először készült Szepsi Csombor kötet, Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter közös munkája (Kulcsár Péter az idegen nyelvű szövegeket fordította). Szepsi Csombor Márton, az első magyar riporter, az Európában bontakozó kapitalizmusra csodálkozó, a világ változásai után szimpatikus mohósággal kíváncsisággal hazánkba 1620-ban írt *Europica varietas*-ával az első magyar útkönyvet adta az olvasó kezébe. Sőt másik munkája, az *Udvari schola* az első rendszeres erkölcsstan, amit magyarul fogalmaztak. Európa kónok „csavargója” Szenci Molnár Albert nyomdokain haladva a magyar polgárosodás Apácai Csere Jánoshoz, Tótfalusi Kis Miklóshoz

fogható harcosa, reneszánsz egyéniség, aki a korabeli hazai elmaradottság felszámolására ösztönözve úgy tekint az erdélyi Bethlen Gábor független nemzeti monarchiájára, mint nagy lehetőség-re. „Szepsi Csombor Márton teológiával megterhelt régi irodalmunk egyik legszebb világi könyvét hagyta ránk” — írja Kovács Sándor Iván, ám ahhoz, hogy az Európa varietas közkinccsé váljék, még nagy munka vár a szorgalmas szerzőkre. Szepsi Csombor életművét mai „nyelvezetre”, a ma türelmetlen olvasóinak kedvére átdolgozni; anakronisztikusan felhasználni, amit három és fél évszázada egy türelmetlen magyar türelmesen meglátott a nagyvilágban.

Konsztantyin Pausztovszkij

MACSKA A KAZÁN ALATT

Konsztantyin Pausztovszkij, az ismert szovjet író (1892–1968) közelmúlt halála alkalmából, tiszteletadásul is, közöljük az alábbi elbeszélést.

Kétségbeestünk. Nem tudtuk, hogyan csipjük el ezt a rőt dögöt. Kirabolt bennünket, minden éjjel. Olyan ügyesen bujt el, hogy egyikünknek sem sikerült meglátnia. Csak egy hét múlva derült ki — végre-valahára —, hogy a macskának tépett fülei vannak és, hogy hosszú farkából is hiányzik egy darab.

Ilyen volt ez a macska. Ezért, no meg különösen villogó szemei miatt aztán Csórónak neveztük el.

Mindent lopott: halat, tejfölt, vaját, kenyert. Sőt egyszer a kamrában szétszabdalt egy konzervdobozt, amelyben a gilisztákat tartottuk. Nem ette meg, de a szétrombolt doboz köré odasereglettek a tyúkok és felfalták egész gilisztakészletünket.

S mikorra elérkezett a tetemrehívás ideje, a tyúkok kinn feküdtek a

napon és nyögtek. Mi körülöttük ténferegünk — átkozódva — no de a halászatnak már befelegett.

Majd egy hónapra is beletellett, amíg a rőt macska nyomára akadunk. A falusi gyerekek segítettek nekünk. Egy szép napon lélekszakadva vágattak be hozzánk, hogy Csóro hajnalban átviharzott a vete-ményesen fogaik közt egy sügères hordócskával. Lerohantunk a pincébe és felfedeztük, hogy a kis hordó bizony eltűnt.

Ez már nem is tolvajlás volt, hanem rablás. Rablás fényes nappal. Megesküdtünk, hogy elfogjuk a macskát, meglakol gaztetteiért.

Rajta is kaptuk, még aznap reggel. Az asztalról elcsent egy jó darab májashurkát és felmászott vele egy nyírfára. Elkezdte rázni a fát. Csóro elejtette a nurkát és ez éppen Ruvim fejbubjára esett. A macska föntől méregetett bennünket vad szemével és fenyegetően borzongott. De nem volt számára menek-

vés és kétségbeesett lépésre szánta el magát. Félelmetes fújással levetette magát a nyírfáról, a földre vágódott, felpattant mint egy gumilabda és hajrá a ház felé. A mi házuk meglehetősen kicsi volt. Elhagyott isten háta mögötti kert közepén állt. Éjszakánként mindig felébresztett bennünket a vadalmák koppanása, amint az ágakról a deszkatetőre potyogtak. A házikóban horgászszerszámok, sörétek, almák, száraz levelek hevertek szerteszéjjel. Csak hálunk benne. Egész nap, kora reggeltől késő estig a megszámlálhatatlanul sok patakban meg tavacsokban halásztunk, táborítzokat gyűjtöttünk a partmenti csalitosban. Hogy a nagytőhöz érjünk, apró ösvényt kellett kitaposnunk a magas, dús fűben. A virágok pártakoronái fejünk felett himbálóztak, sárga virággal szórták be vállunkat.

Estefelé értünk haza, fáradtan, napégetten, vadrózsáktól összezúrkálva cipeltük haza az ezüstszínű halak csomóit és minden alkalommal a rőt kandúr kalandozásairól szóló történetek fogadtak bennünket.

No, de végül is rajtavesztett. Bemászott a kazán egyik bűvölykútjába, a ház alá. Innen pedig nem volt más kiút.

A nyílást elzártuk egy halászhálóval és vártunk. De a kandúr csak nem jött. Mérgesen fújt, mint valami